

CHANGEMAKER MAGASINET

Nr. 4 - 2019

HANDLING

MILJØVENNLIG JUL

HVA VIL VI HA? KLIMAHANDLING!

EIN PLAN FOR HANDLING

HØSTSNU 2019

Det sikreste Høsttegnet er at Changemakere er ute og aksjonerer. På HøstSNU i Fredrikstad fikk nye og gamle aktivister øvd seg på akkurat det.

FOTO Changemaker

Før HøstSNU begynte for fullt var flere samlet til høstens landstyremøte.

Klare for HøstSNU!

Sofie Nordvik fra KFUK-KFUM Global kom for å snakke ungdoms påvirkning på klima, som klimadelegat i FN.

Marie holdt introksolering om hovedtema.

Changemaker hadde aksjon i Fredrikstad sentrum.

Leder Embla og kampanjeleder Harald i Fredrikstad.

Eira fikk forbigående i Fredrikstad engasjert med påstander om klima.

Nestleder Markus delte ut informasjonsmateriell til forbigående.

Tiden går. Vi må gjøre noe med klimaendringene, nå!

REDAKTØREN LÅNER ORDET

Kjære leser! Som ny redaktør i Changemakermagasinet, er det spesielt kult å få muligheten til å låne ordet i den siste utgaven for 2019!

Hovedtema for årets siste magasin er handling, et ord som kanskje gir litt forskjellige assosiasjoner. Nå i førjulstiden vil nok mange stresse for å komme i havn med handling. Til sammen vil nordmenn bruke rundt 50 milliarder kroner på julehandel. Hvis vi sammenligner med TV-aksjonen som du også kan lese mer om i magasinet (s. 25) som man får inn i overkant av 225 millioner, vil handling være et ganske treffende tema nå før jul.

For som engasjerte ungdom er det kanskje ikke innkjøp som er første assosiasjon til handling. I større grad kommer muligens tanker om hva som kan gjøres for å skape endring, både det vi selv kan gjøre og hva andre, kanskje spesielt politikerne kan gjøre. Lenge har vi krevd klimahandling NÅ! Dere kan lese mer om både hvordan statsbudsjettet kanskje ikke skaper den handlingen vi ønsket (s. 11) og mer om klimahandling og hva vi kan gjøre (s. 12-13) i dette magasinet.

Det å gjøre noen aktive handlinger for å ta litt ekstra hensyn til både hverandre og miljø til jul er noe du kan lese mer om i denne utgaven av Changemakermagasinet. På side 14 kan du lese om hvordan du med enkle grep kan gjøre høytiden mer miljøvennlig. Midtsiden (s. 16-17) er satt av til julekort og gavelapper som du kan klippe ut og gi til noen som fortjener en liten ekstra oppmerksomhet. Du får også de beste tipsene for å gi etiske julegaver på side 19. Og litt tips for deg som ønsker å spise mindre kjøtt i løpet av julen kan få noen tips og oppskrifter (s. 26-27).

Året 2019 har skapt positiv utvikling på mange områder for litt positive nyheter har vi samlet to saker fra Verdens Beste Nyheter (s. 6-7) og i enden av magasinet kan du lese mer om gjennomslag og ønsker vi har for det nye året (s. 30).

God jul og godt nytt og engasjementfylt år!

Frida

INNHold

Magasinet er gitt ut av
Changemaker,
Kirkens Nødhjelps
ungdomsorganisasjon.

Norges politikk har globale
konsekvenser. I Changemaker
jobber ungdommer politisk og
kreativt for at Norge skal ta sitt
ansvar på alvor, og skape en mer
rettferdig verden. Vi jobber med
politisk påvirkning på temaene
fred, gjeld og kapitalflukt,
klima og miljø, global helse og
internasjonal handel. Klart vi
kan forandre verden!

ANSVARLIG REDAKTØR:
Leder i Changemaker
Embla Regine Mathisen

REDAKTØR:
Frida Jørholmen Andresen

REDAKSJONEN
/BIDRAGSYTERE:
Ingeborg Sævik Heltne
Peder Hognestad
Evelyn Nyaas
Marte Hansen Haugan
Tonje Bjerga
Thea Birgitte Erfjord
Henrik Hvaal
Sanna Dahle
Karoline Hasle Einang
Anine Sollien Pedersen
Magnus Heier
Anna Thylén

DESIGN:
Åsne Alstad Hanto

Denne publikasjonen er gjort
mulig med støtte fra Norad.

TRYKK:
GRØSET™

DISTRIBUSJON:
Helthjem Mediapost AS

6 Verdensrekort i antal
tre planta på ein dag

7 Solceller skaper
forandring hos masaiene

10 Handling

11 Statsbudsjettet for 2020
innfrir ikke klimakrav

12 Hva vil vi ha? Klimahandling!

14 Miljøvennlig jul

19 Tips og triks for en
etisk julehandel!

20 Erdogan og norsk krigsmateriell
– nå må noe skje!

21 Ein plan for handling

22 Skattereform bør skje i FN

25 Nå er det hennes tur!

27 Enkle oppskrifter for
en vegansk høytid

28 Frokost og klimapolitikk

30 Nytt år, nye muligheter!

NY VERDSREKORT I ANTAL TRE PLANTA PÅ EIN DAG

Etiopia er eit av mange land som har sett eit aukande avskogingsproblem dei siste tiåra. I følgje FN har andelen skog i landet gått frå 35%, til berre 4% i løpet av dei siste åra.

TEKST Ingeborg Sævik Heltne **FOTO** CCBY Rafael Medina

Forrige veke, i eit forsøk på å motverke effektane av avskoging og klimaendringar, vart heile 350 millionar tre planta på 12 timar, som ein del av statsmilister Abiy Admeds "Green Legacy Initiative".

Målet var å plante 200 millionar tre, men det endelege resultatet gjekk langt forbi, og landet tok over verdensrekorden frå då det i India vart planta 50 millionar tre på ein dag i 2016.

I følgje Juliette Biao Koudénoukpo, direktør for FN sitt miljøprogram i Afrika, er planting av skog den mest effektive løy-

singa vi har på klimaendringane per dags dato. Dette er mellom anna grunna evna grønne planter har til å absorbere og lagre CO₂, ein av dei mest sentrale årsakene til global oppvarming. I tillegg er skog viktig for det biologiske mangfaldet i området.

Andre land vert oppfordra til å følge dømet til Etiopia, og ein ser liknande tiltak mellom anna i Kenya, der dei saman med FN har lansert "the Greening Kenya Initiative", som har som mål å gjenopprette tapte grøntområde.

Artikkelen er publisert på verdensbestenyheter.no

Ingeborg Sævik Heltne
studerer utviklingsstudier og
er Verdens Beste Nyheter-
ansvarlig i Spire.

VERDENS BESTE NYHETER

Verdens Beste Nyheter er en informasjonskampanje som jobber med å fremme positive fremskritt og gjennom dette skape engasjement for internasjonale utviklingsspørsmål. Dette gjøres blant annet gjennom en årlig kampanjedag der det deles ut gratis aviser med kun positive nyheter. På kampanjedagen i 2019, 27. september, ble det delt ut over 150 000 aviser i 50 byer av 600 frivillige.

SOLCELLER SKAPER FORANDRING HOS MASAIE

Masaiene har tradisjonelt levd uavhengig av elektrisitet. Nå får de tilgang på strøm ved hjelp av solcelleenergi.

TEKST Peder Hognestad **FOTO** Anita Ritenour

Masaiene er en semi-nomadisk folkegruppe som bor på grensen mellom Kenya og Tanzania. Langt fra infrastruktur og strømnett har de levd i tradisjonelle samfunn uten tilgang til elektrisitet. Masaiene har derfor ikke tatt like stor del i Kenyas vekst de siste tiårene som den delen av befolkningen som bor i mer urbane strøk, men dette ser nå ut til å ha endret seg.

Med moderne teknologi som solceller kan de nå utnytte den stekende solen til å bli selvforsynt med strøm. Solcellene festes til hustakene eller de beitende dyrene som er ute og gresser hele dagen.

Når de kommer tilbake på kvelden har de med seg fulladede batterier. Strømmen gjør at masaiene kan skifte ut de helse-skadelige og dyre parafin- og diesellampene med moderne lyspærer.

Elektrisiteten endrer livene til Masaiene på mange plan, men noe av det viktigste er tilgangen på lys etter mørkets frembrudd. Barn kan jobbe med skolearbeid og lekser selv etter at solen har gått ned, og lamper utenfor husene skremmer vekk rovdyr og holder deres egne dyr trygge om natten.

Ole Nkaka som er høvding i landsbyene Koora i Magadi sør i Kenya sier til NRK i artikkelen «Masaiens solrevolusjon» at livet har forandret seg etter de fikk tilgang på solceller, men presiserer at det er viktig å ikke gi slipp på kulturarven de har og viktigheten av å holde fast på sin identitet som masai.

I 2000 hadde 15,3% av alle kenyanere tilgang på elektrisitet i husholdningen. I 2017 var dette tallet steget til hele 63%, noen som tilsvarer omtrent 31 millioner mennesker, i følge tall fra FN. Dette viser

Peder Hognestad

er statsvitenskapsstudent ved Universitet i Oslo, styremedlem i SAIH Blindern og frivillig journalist for Verdens Beste Nyheter.

en enorm vekst i antall mennesker som har fått tilgang på elektrisitet. Kenya satser stort på fornybar energi og rundt 70% av landets elektrisitet kommer fra fornybare energikilder. Turkana Wind Park som er Afrikas største vindmøllepark genererer 17% av strømmene som brukes i landet på dagtid.

I FNs Bærekraftsmål 7 Ren energi til alle, heter det: «Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris for alle.» Gjennom denne satsingen på fornybar energi til hele befolkning – ikke bare de som bor i byene, men også de som bor langt fra det offentlige strømnettet – lyser Kenya opp det afrikanske kontinentet og kan ses på som et foregangsland når det kommer til Bærekraftsmål 7.

NOTISER

SKATTEETIKK I OLJEFONDET

Oljefondet investerer penger i selskaper og banker rundt om i verden, og nå skal et utvalg se på om retningslinjene skal oppdateres. Dagens retningslinjer har fått kritikk for å være for vage, og det er behov for strengere konsekvenser for brudd på retningslinjene. Et utvalg skal ta opp problemstillinger knyttet til etiske standarder for å forebygge skatteparadiser og manglende åpenhet. Dette er en gylden mulighet for Norge til å ta ansvar og vise skattemoral. Changemaker mener de etiske hensynene må trumfe høyere enn profitt. Vi håper at Oljefondet trekker sine investeringer i selskaper som forurenser klimaet, og har pengene sine i skatteparadiser og våpenindustrien.

IS-LEDER DREPT

IS-lederen Abu Bakr al-Baghdadi ble drept av amerikanske spesialstyrker i slutten av oktober. Han var lederen av IS fra 2010, og har vært en jaktet mann, høyt på lista over mål USA ønsket å fange eller ta ut. Like etter at al-Baghdadis død ble sendt på nyheter verden over, ble det kjent at det står en arvtaker klar, den såkalte "professoren", eller Abdullah Qardash. Terrorgruppen lever med andre ord videre, og bare fordi krigen mot samlede styrker er over, betyr det ikke at gruppen ikke lenger utgjør en trussel.

SØPELSMUGLERNE

Brennpunktdokumentaren "søpelsmuglerne" avslører at biler fulle med el-avfall forsvinner ulovlig ut fra Norge. Det er ulovlig å eksportere farlig avfall fra rike til fattige land uten en avtale mellom begge land. Likevel forsvinner 4000-10.000 tonn elektronisk avfall fra Norge hvert år og eksport av farlig avfall er en økende ulovlig industri. Dokumentaren kan sees på nrk.no

DØDSSTRAFF FOR HOMOFIL

Ifølge Amnesty International har Ugandas etikk- og integritetsminister Simon Lokodo kunngjort at regjeringen planlegger å innføre dødsstraff for homofile. Den nye loven foreslår også at rekruttering og fremming av homofiles rettigheter skal bli ulovlig noe som gjør det enda vanskeligere for LHBT organisasjoner å arbeide for å beskytte rettighetene til denne gruppen. Sex mellom mennesker av samme kjønn kan allerede gi fengselsstraff i Uganda. Sist gang en slik lov ble vedtatt i Uganda i 2104 førte det til at flere land deriblandt Norge holdt tilbake bistandspenger, den gang ble loven opphevet av domstolene på grunn av en teknikalitet. Flere er nå bekymret for at dette skal føre til mer homofobi og hatvold.

KLIMAFORHANDLINGER I MADRID

Fra 2. - 13. Desember går FNs klimakonferanse (COP25) av stabelen i Madrid! Her samles våre verdensledere for å diskutere klimapolitikk. Leder Embla og Naja fra sentralstyret skal også delta for å sikre at den norske delegasjonen ikke skal være klimapassive. Blant annet kommer vi til å snakke om skolestreikernes krav og hovedtemakampanjen; Klimapassiviteten. Følg med på turen Changemakers Instagram!

TEMA: HANDLING

HANDLING

Det er lett å bli frustrert når man ønsker handling, men isteden blir møtt med tomme ord. For å få til store endringer kreves det handling av flere enn enkeltindivider. Likevel utgjør enkeltindivider det fellesskapet som kan få til de store endringene. Det er kanskje en klisje, men nettopp derfor er det viktig at du kan utgjøre en forskjell med de valgene du tar og de holdningene vi har og sprer rundt oss.

Når politikerne ikke er på vår side, er det vi som må stå opp og si ifra. Vi kan ikke la noen styre kommunen, fylket eller landet for oss uten å lytte til det vi mener. Vi har stor makt, både som samfunnsborgere, forbrukere og mennesker som påvirker andre. Gjennom å engasjere deg å være medlem av Changemaker er du også en del av fellesskapet som kjemper for en mer rettferdig verden og er med på å øke presset for å få politikerne til å handle.

Det er lett å føle seg liten som en av nesten åtte milliarder mennesker. Hvilken forandring kan vi egentlig gjøre? Da er det viktig å huske at alle de store

systemendringene har startet med enkeltmenneskers engasjement og personer som har stått opp og sagt at "nok er nok". Rosa Parks, Mahatma Gandhi, Malala og det nyeste eksempelet på Greta Thunberg hvordan enkeltmennesker har skapt endring.

Vi kan ikke alle være de lederne som går foran og startet bevegelser, men vi kan skape endring for oss selv og de rundt oss. Det er mye snakk om "influencere" eller "påvirkere", men i bunn og grunn påvirker vi alle hverandre. På denne måten setter vi et fotavtrykk med de tingene vi sier, med det vi handler og de handlingene vi gjør.

Dette er kanskje opplagt for mange av dere, likevel tror jeg det er viktig å huske på at forandring er mulig og positiv utvikling skjer. Ikke undervurder din egen makt. Vi mennesker er samfunnet, og for å endre samfunnet må vi starte med oss selv. Derfor håper jeg resten av magasinet vil være til inspirasjon for å skape handling og tenke litt ekstra på de tingene vi ønsker å forandre.

STATSBUDSJETTET FOR 2020 INNFRIR IKKE KLIMAKRAV

Statsbudsjettet for 2020 når ikke mål. I en tid med stort behov for handling kan klimapolitikken fremstå som en tiltaksløs visjon.

TEKST Evelyn Nyaas

REGJERINGEN INNFRIR IKKE EGNE KRAV

Ifølge Verdens meteorologiforganisasjon (WMO) var «jordens overflate i 2018 om lag 1,0 grader varmere enn i før-industriell tid, og mesteparten av denne temperaturøkningen har skjedd siden midten av 1970-tallet». Målet med Parisavtalen ved FNs klimakonvensjon i 2016 er å styrke global innsats og internasjonalt samarbeid, blant annet ved å pålegge både industri- og utviklingsland begrensninger relatert til utslipp av klimagasser. Det er i Statsbudsjettet for 2020 estimert at norske utslipp av klimagasser ligger på 51 millioner tonn i 2020, og dermed over klimaforlikets mål på mellom 46 og 48 millioner tonn (Regjeringen, 2.5 Klima, 2019). Norge er avhengig av solide internasjonale avtaler for å innfri klimakrav, og internasjonalt samarbeid er nettopp det Klima- og miljødepartementet vektlegger i sitt arbeid med utvikling av miljøpolitikken. Hvorfor kan klimamålene i Statsbudsjettet for 2020 likevel oppleves som en generasjonssvik?

EN UTILSTREKKELIG KLIMAPOLITIKK

Konsekvensetikk inngår i dagens næringslivsetikk, det har dermed oppstått strengere reguleringer relatert til næringslivets fokusering på etiske rammerverk. Mennesker som individer har en genuin evne til å skille mellom rett og galt – og vil, i generell forstand, vise interesse for å gjøre hva som anses moralsk

rett. På bakgrunn av dette fremstår det paradoksalt at klimaet er blitt vår tids utfordring. Statsbudsjettet for 2020 når ikke klimamålene fastsatt i Parisavtalen, og kritiseres for en lite helhetlig klimapolitikk. Med dette siktes det hovedsakelig til at politikken i større grad må omfavne utviklingsland – som i størst grad opplever konsekvensene av klimakrisen, samt innføre tiltak med større virkning. Eksempelvis representerer regjeringens klimatiltak motstridende insentiver, da CO₂-avgiften oppjusteres med fem prosent, mens avgifter på bensin og diesel i sin tur nedjusteres for å opprettholde prisnivået.

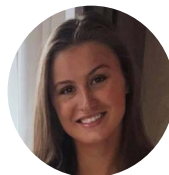
BETYDNINGEN AV SAMARBEID MELLOM INDUSTRILAND

Statsbudsjettet for 2020 bevilger mer økonomisk støtte til klimarelaterte tiltak enn i 2019, da den totale mengden støtte til klimatiltak ligger på 7 milliarder kroner. Regjeringen legger også opp til å finansiere en reduksjon av mellom 20 og 30 millioner tonn CO₂ i flere søramerikanske land, samt Indonesia og Gabon (Regjeringen, 2019). Til tross for insentiver i riktig retning, kan en likevel oppfatte at Statsbudsjettet for 2020 ikke når mål. Internasjonalt samarbeid er nøkkelen for en utvikling mot klimanøytralitet, særlig er det viktig at samarbeidet omfavner alle industrialiserte land. Kun ved denne betingelsen kan det unngås at enkelte nasjoner tjener på å tilby produkter og

tjenester til lavere priser ved å unnvike fra internasjonale klimaavtaler. En omstilling til miljøvennlig produksjon vil pålegge bedrifter større kostnader – det er da disse behøver å opprettholde sin konkurransedyktighet på markedet. I Statsbudsjettet for 2020 fremkommer det at regjeringen vil fokusere på et samarbeid med EU i sine mål om reduksjoner av klimagassutslipp. «Som et bidrag til Parisavtalen har både Norge og EU meldt inn forpliktelser på bestemte vilkår på minst 40 pst. reduksjon i klimagassutslipp innen 2030 sammenlignet med 1990» (Regjeringen, 2.5 Klima, 2019).

ØKONOMISK VEKST OG KLIMATILTAK – IKKE UFORENLIG

Det som burde stå sentralt i ethvert globalt samarbeid for forbedring av nåværende klimasisuasjon, er at økonomisk vekst og klimavennlige tiltak ikke nødvendigvis er uforenlige. Klimatiltak har stort potensial også fra et økonomisk perspektiv; alt fra «grønne arbeidsplasser» – til fokus rettet mot markeder for bedrifter som utvikler klimavennlig teknologi. Ved hjelp av et bredt, globalt samarbeid åpnes det opp for at land kan opprettholde sin konkurransedyktighet, og dermed også muligheter for finansiering av klimatiltak. Det skal ikke være en prioritering mellom klima og levestandard – tvert imot er klima grunnlaget for enhver levestandard.

Evelyn Nyaas

er økonomi- og administrasjonsstudent i Brussel, aktiv i European Youth Parliament (EYP) og skribent for Changemaker.

Klimastreik. 40 000

skolelever tok til gatene for
å streike for klimahandling.

Den 22.mars tok hele 40 000 skoleelever over hele landet til gatene for å streike for klimahandling, imens den klimapassive regjeringen vår delte ut nye oljelisenser. Det var norgeshistoriens største klimastreik, og på tross av regjeringens tomme ord og løfter, møter fortsatt tusenvis av barn og unge opp hver eneste fredag på faste plasser rundt om i landet for å streike for klimarettferdighet!

TEKST Marte Hansen Haugan **FOTO** Anne Sofie Lid Bergvall/Changemaker

Norges, i likhet med en rekke andre lands, manglende klimapolitikk fører til at flere millioner mennesker blir fordrevet vekk fra hjemmene sine på grunn av værrelaterte katastrofer. Norge har et særskilt ansvar, som et land som har tjent og tjener milliarder på olje, for å nå målene vi har forpliktet oss til i Parisavtalen. Vi ser at det er landene som har bidratt minst til å skape klimaendringene som opplever de hardeste konsekvensene av de, og det er urettferdig. Rike land, som Norge, har ressursene til å bidra i kampen for en levelig klode, men vi ser

likevel klimapassive politikere som velger å snu ryggen til når det virkelig gjelder. Regjeringen har sagt at vi skal kutte 40% innen 2030, men ifølge en rapport fra Stockholm Environment Institute, måtte Norge, dersom vi bare skulle kuttet utslipp, redusert med så mye som 430% for å ta sin rettfærdige andel for å nå målene i parisavtalen. Dette er åpenbart ikke mulig i praksis, og Norge må derfor kutte minst 53% i tillegg til og bidra økonomisk ved å gi klimafinansiering for å ta sin del av kaka.

CHANGEMAKER KREVER AT

- Norge må kutte minst 53 prosent av nasjonale utslipp sammenlignet med 1990-nivå innen 2030.
- Norge må ta sitt ansvar ved å gi 65 milliarder kroner til klimafinansiering årlig.
- Norge må fremme en internasjonal implementering av et "klimapass".

Les mer om disse kravene og skriv under oppropet på changemaker.no/klimapassiviteten.

KLIMAHANDLING!

BLI MED OG KREV KLIMAHANDLING

Er du også lei av å følge med på at regjeringen vår forverrer klimakrisen, når de egentlig burde prioritere og føre en politikk som står i tråd med det de har forpliktet seg til i parisavtalen? Bli med og krev handling! Men hvordan spør du kanskje? Du kan:

- Skrive under på vårt opprop på changemaker.no/klimapassivitet
- Bli med i facebookgruppa vår "Aktiv i Changemaker" for å holde deg oppdatert.
- Delta på, eller arrangere, en markering for utslippskutt i din kommune!
- Følge opp dine lokale politikere og vise at du bryr deg om konsekvensen av deres politikk!
- Skaffe deg en klimapassivitets-tskjorte! Kampanje-tskjortene kan du bestille hjem til deg eller din lokalgruppe ved å sende en mail til post@changemaker.no.
- Starte en lokalgruppe! Jo flere vi er sammen, jo bedre blir vi hørt. Den beste måten å få gjennomslag på er å samle en hel haug med folk og vise dine folkevalgte at dere bryr dere. Les mer på <https://changemaker.no/lokalgrupper/om-lokalgrupper>
- Verv en venn! Eller kanskje 100! Som sagt så er det mye lettere å forandre verden om vi er flere - i tillegg kan du skaffe deg noe av Changemakers kule vervemerch.
- Vis at du krever handling på dine sosiale medier! Hva med å ha et bilde fra kampanjen som forsidebilde, dele kampanjen i din Instagramstory eller kanskje lage en YouTube video om du er god på sånt. Husk: Tagg oss gjerne på @Changemakernor

Marte Hansen Haugan
er medlem av politisk
utvalg for klima og miljø

MILJØVENNLIG JUL

Julen er høytiden for gaver, pynt og god mat. Det er også en tid der mange fort kan glemme bærekraftighet. Med noen få enkle grep, kan du feire jul på en måte som er litt bedre for kloden. Her er noen tips til en litt mer miljøvennlig jul:

Tonje Hausberg Bjerga
er elev ved Jeløy
Folkehøyskole og
skribent for
Changemaker.

TEKST Tonje Hausberg Bjerga **ILLUSTRASJON** Åsne Alstad Hanto

La oss starte med juleforberedelsene. Man drar på butikken og handler inn store mengder mat. Ofte blir det alt for mye selv med hele storfamilien på besøk og da går det ofte rett i søppla. Det er derfor lurt å planlegge og skrive en handheliste, selv om det er jul. Man trenger heller ikke å kaste restene man skulle få. Hva er vel bedre enn en stor restefest, med en buffet av det familie og venner ikke har fått spist opp. En annen ting er å ha en vegetardag i julen (for tips til veganske juleoppskrifter se side 26-27). Selv om det er jul betyr det nødvendigvis ikke at man må bare spise kjøtt. Det er både lurt og fint å innføre nye tradisjoner. Og selvfølgelig husk, ta med og bruk handlenett på butikken.

Før jul skal det handles julegaver. Det er viktig å få ønskelister, slik at man kjøp-

per ting den andre faktisk trenger. For å være enda mer bevisst kan man se etter produkter som er svanemerket eller uten mikroplast. Man kan også kjøpe brukte julegaver. Både folk og miljø vil sette pris på det (les flere tips for etiske julegaver på side 19). Og bruk miljøvennlig gavepapir.

Mange av oss har plasttrær til jul. Plast er laget av olje, som ikke er særlig bærekraftig. I tillegg er det mye mer koseligere å hente eget juletre. I Norge har vi noe som heter edelgran som egentlig ikke skal være her. Den fungerer veldig bra som juletre. Hvis dere har plasttre, bevar det godt slik at de holder seg i mange år. Når julen er over og man vil bli kvitt jule-treet, har de fleste kommuner en egen ordning for innlevering av trær, eller du kan bruke det som ved til peisen.

Når det blir mørkt og kaldt ute, er det ekstra koselig å fyre i peisen og tenne stearinlys. Bruk lys som er miljømerket og som har lang brennetid, du kan blant annet se etter svanemerket når du velger stearinlys. Når man skal fyre i peisen, gjør det ordentlig. Bruk tørr ved, stable veden i en firkant, og tenn fra toppen og ned. Husk å ha godt med trekk. Og la papp og gavepapir gå til gjenvinning, det gir mye mer utbytte.

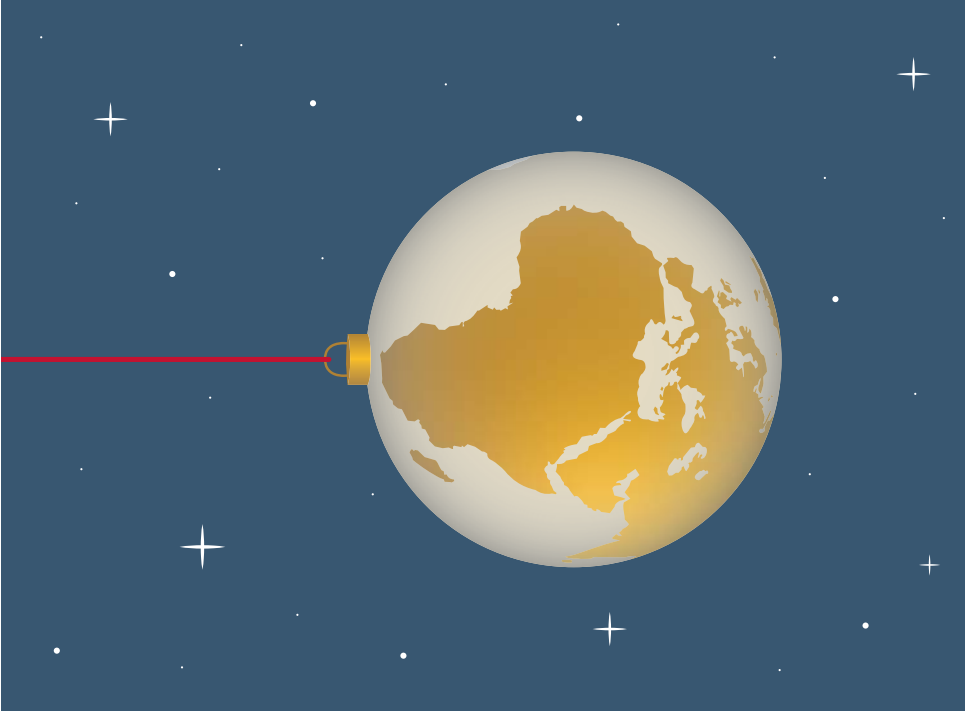
Og til slutt for å oppsummere: jula handler om mer enn bare oss. Vi trenger en jordklode å feire jul på og denne jula her kan nettopp bli den jula der vi viser at vi bryr oss om hverandre og jordkloden vi bor på.

God jul!

Med ønske om en
mer rettfærdig verden

Med ønske om en
mer rettfærdig verden

Ververdu ett nytt medlem kan du få gleden av å få tilsendt fire juleapper med andre motiv, i posten. Send e-post med ditt navn og den du vervet til camilla@changemaker.no

Med ønske om en
mer rettfærdig verden

Med ønske om en
mer rettfærdig verden

TIPS OG TRIKS FOR EN ETISK JULEHANDEL!

Hva kjøper man til sin 42 år gamle tante, eller sin 10 år gamle bror, når alt de svarer på hva de ønsker seg er «hm, jeg vet ikke»? Her er tre forslag som kan gjøre det litt lettere å velge en etisk gave til jul i år.

TEKST Thea Birgitte Erfjord ILLUSTRASJON Åsne Alstad Hanto

Thea Birgitte Erfjord
er medlem av politisk
utvalg for internasjonal
handel

1. KJØP BRUKT

Du trenger ikke kjøpe noe nytt for at gaven under treet er en god julegave! Det er utrolig mye fint man også kan kjøpe brukt, enten det er på Finn.no, Tise eller på gjenbruksbutikken. Mange av klærne vi kjøper kommer fra Bangladesh, Myanmar, Kina eller Tyrkia. Problemet er at når vi stadig vil kjøpe billige bukser, må fabrikkene kjempe om å produsere mest mulig klær til lavest mulig pris for å nå kravene fra bedriftene og tjene penger. Dette resulterer ofte i at tekstilarbeiderne som syr disse klærne ikke får en verdig levelønn, må jobbe lange dager og gjerne under skadelige forhold. Ved å kjøpe brukt kan du bruke din forbrukermakt til vise at uetiske forhold ikke er greit. Da må gjerne de store kleskjedene etterhvert gi verdig levelønn og sørge for at arbeidernes menneskerettigheter blir ivarettatt.

2. KJØP ET ABONNEMENT ELLER MEDLEMSKAP

Likevel kan det være utrolig vanskelig å finne noe til en far eller bestemor som kan kjøpes på gjenbruksbutikk, Finn.no eller på Tise. Da kan en god idé til en etisk julegave være et abonnement, medlemskap eller en opplevelse. Vi i Norge er tross alt vant til å kjøpe det vi trenger, i det vi merker at vi trenger det. På den måten ender vi opp med å ofte kjøpe mye mer enn vi faktisk trenger. Et abonnement på Spotify eller treningssenter, et medlemskap i en organisasjon som jobber for etiske vilkår for arbeidere, f.eks. Changemaker eller Framtiden i våre hender, eller et medlemskap i turistforeningen eller på klatresenter, er også flotte gaver som ikke bidrar til bruk-og-kast samfunnet eller produseres uetisk!

3. KJØP ETISKE VARER

Sjekk ut hvor det du kjøper kommer fra! Dersom du ikke finner noe på Finn.no eller gjenbruksbutikken, og onkelen din ikke er så gira på et medlemskap i turistforeningen, eller du rett og slett får litt for dårlig tid rett før jul, kan man jo også kjøpe noe nytt! Men da er kan man prøve å huske på disse tingene: Hvem har produsert varen, hvor er den produsert og om de som produserer varen får en verdig lønn og arbeider under gode arbeidsvilkår. Dette er dessverre ofte vanskelig å få svar på, fordi mange ikke vet hvor produktene sine faktisk er produsert. Derfor er det viktig at vi som forbrukere legger press på selskapene og sier ifra om at vi ønsker å vite dette. Derfor kan et tips for deg som leter etter julegave være å faktisk spørre i butikken hvor produktet er laget. Det går også an å sjekke hvor produktet kommer fra på diverse apper, bl.a. på "good on you".

Med disse tre små tipsene i lomma ønsker vi deg lykke til med en god, etisk julehandel!

ERDOGAN OG NORSK KRIGSMATERIELL – NÅ MÅ NOE SKJE!

Tidlig i oktober innledet Tyrkia en invasjon av de kurdiske områdene nord i Syria. Norge var tidlig ute med å fordømme invasjonen, og stanset salg av krigsmateriell til Tyrkia. Nå trengs det handling som virkelig nytter: Norge må slutte å selge til autoritære regimer.

TEKST Henrik Mathias Hvaal **ILLUSTRASJON** Åsne Alstad Hanto

9. oktober startet Erdogan og Tyrkia invasjonen av Syria, der de ønsker å bekjempe og ta kontroll fra kurderne. Invasjonen fordømmes verden over, og det er snakk om en stor risiko for at destabilisering av regionen vil gi IS muligheter for å komme tilbake. Ekstra kronglete er det for vestlige ledere fordi Tyrkia er en NATO-alliert.

Mens Trump bedriver sitt uoversiktlig diplomati, har Norge i hvert fall tatt et tydelig standpunkt. Utenriksminister Ine Eriksen Søreide sier «Norge fordømmer den tyrkiske operasjonen, og har bedt Tyrkia om at den avsluttes umiddelbart.» Videre sier hun at siden «situasjonen er uoversiktlig og endrer seg raskt, vil Utenriksdepartementet – som et føre-var tiltak – ikke behandle nye søknader om eksportlisens for forsvarsmateriell og flerbruksvarer til militær bruk i Tyrkia inntil videre», og at man tar sikte på å holde tilbake forestående leveranser der det allerede er gyldig lisens. Flere europeiske land har fulgt Norges eksempel og stanset salg av militært utstyr.

FØRE-VAR, ELLER ETTER SNAR?

Beslutningen om å stanse salg viser vilje og evne til å ta gode beslutninger i ekstreme situasjoner. Utenriksdepartementet stanset også – etter svært mye press fra blant annet Changemaker – salget av krigsmateriell til Saudi-Arabia i fjor. Likeså har salg av våpen og ammunisjon til De forente arabiske emirater blitt stanset (men de får fortsatt kjøpe annet militært utstyr).

De enorme lidelsene og konsekvensene av krigen i Jemen, har ført til et sterkt press om å stramme inn eksportkontrollen. Men selv om Utenriksdepartementet viser at de tar kriser på alvor, er det vanskelig å se at dette er «føre-var»-politikk, når Changemaker i årevis – lenge før krigen i Jemen startet – har advart mot salg til autoritære regimer. Om man skal være sikker på at norsk materiell ikke benyttes til brudd på menneskerettigheter, og i områder der det er krig eller krig truer (som det står i retningslinjene), må man slutte å selge til autoritære regimer.

GJENNOMGANG AV REGLER OG KONTROLL

Eksempelet med Tyrkia viser behovet for en gjennomgang av eksportregelverket – og ikke minst hvordan det anvendes. Landet er medlem i NATO, som betyr at det er ekstra enkelt for dem å få kjøpe militært utstyr fra Norge. Tilsynelatende har det vært manko på revurderinger enda Erdogan i flere år har tatt Tyrkia i en mer autoritær retning. I tillegg er det en svært uheldig utvikling med store kontrakter med land som Qatar og Oman.

Derfor ber Changemaker, sammen med flere andre organisasjoner, om at regjeringen setter ned et utvalg som går grundig igjennom regelverket, og undersøker om intensjonen om at norsk materiell ikke skal bidra til undertrykkelse og krig blir ivarettatt. I løpet av de siste årene har vi gjentatte ganger fått bevis på at det trengs omfattende endringer. Når eksporten for 2018 behandles i Stortinget i slutten av november er det i tillegg en gylden, og historisk viktig mulighet for de folkevalgte til å si klart ifra.

Det er tid for handling!

Henrik Mathias Hvaal
er leder for politisk
utvalg for fred.

EIN PLAN FOR HANDLING

Under FNs høgnivåmøte om universell helsedekning (UHC) i september 2019 blei verdas første politiske erklæring på temaet vedtatt. Erklæringa understrekar nødvendigheita av helsedekning for alle og landa som signerte forplikter seg til å arbeide aktivt mot bærekraftsmål 3: Helsemålet.

TEKST Karoline Hasle Einang og Sanna Dahle **ILLUSTRASJON** Åsne Alstad Hanto

FNs bærekraftsmål 3 handlar om god helse for alle. Det har vore stor framgang på dette feltet dei siste åra: blant anna har barnedødelgheit gått ned med 50% sidan 1990 og ein stor innsats har blitt lagt i arbeidet mot sjukdomar som hiv/aids og malaria. Framleis lev 50% av verdas befolkning utan tilgong til grunnleggende helsetjenester og kring 100 million menneskje blir pressa inn i ekstrem fattigdom grunna utgifter knytta til helsehjelp. Bærekraftsmålet skal sikre god helse for alle, fordi friske og sunne liv er nødvendig for å kunne nå bærekraftig utvikling i verda. For å sikre dette store målet krevs det ein enorm innsats. Gjennom førebygging, behandling, utdanning og tilrettelegging av helsetjenester vil verdssamfunnet gjere ende på smittsomme sjukdommar som hiv/aids og tuber-

kulose, sikre seksuelle og reproduktive helserettigheter, sikre tilgang på medisiner for alle og takle andre store globale helseutfordringar. Dette er noko av grunnen til at ein ønska å samle seg kring ei politisk erklæring om auka innsats for eit godt helsetilbod for alle, og å utarbeide ein handlingsplan på korleis ein kan nå dette målet.

I 2018 ba statsleiarane i Tyskland, Ghana og Noreg WHO og andre multilaterale organisasjonar om å etterstrebe eit tettare og betre samarbeid for å få fortgang i arbeidet mot universell helsedekning. I løpet av det siste året har handlingsplanen "Stronger collaboration - better health" blitt utarbeida. Handlingsplanen ønsker å bidra til å nå bærekraftsmål 3 ved å fokusere på dei konkrete helseutfordringane innad i eit land. Den foku-

serer på arbeidsmetoder for å oppnå helsedekning på eit overordna nivå, med fokus på at land har ulike utfordringar og ulike metoder for å nå eit felles mål. Blandt anna vil verdssamfunnet oppgå god primærhelsetjeneste, inkludering av kvinner og jenters helse og rettigheter og tilgang på medisiner for alle, og handlingsplanen gir landa og organisasjonane verkemiddela til samarbeidet.

Dersom verda skal klare å nå bærekraftsmål 3, krevs det ein enorm innsats frå både sivilsamfunn, privat sektor og dei ulike statane. I 2023 skal aktørane igjen møtes i FN for å evaluere arbeidet, og vi er spente på resultatet. Verdssamfunnet har endeleg laga ein solid plan for korleis vi skal nå målet om universell helsedekning og vi gleder oss til å sjå ordna gjort om til handling.

3 GOD
HELSE

Karoline Hasle Einang
er leder for politisk
utvalg for global helse.

Sanna Dahle
er medlem av politisk
utvalg for global helse.

SKATTEREFORM BØ

OECD har kommet med et forslag til reform av det internasjonale skattesystemet. Vi trenger reform, men OECDs forslag hjelper ikke de landene som rammes hardest av kapitalflukt. Derfor bør det forhandles i FN fremfor i rikmannsklubben OECD.

TEKST Anine Sollien Pedersen **FOTO** Rick Bajornas

Dagens skattesystem er ikke tilpasset dagens selskapsstrukturer. Når selskaper betaler skatt, betaler de en prosentandel av overskuddet sitt. Ved hjelp av kompliserte selskapsstrukturer og hemmelighold kan store, multinasjonale selskaper flytte overskuddet sitt fra datterselskaper i landene der de faktisk tjener penger, til andre datterselskaper i skatteparadiser (se faktaboks). IMF, det internasjonale valutafondet, melder at dette fører til at 600 milliarder dollar av verdens skatteinntekter forsvinner årlig. Norge går glipp av minst 10 milliarder kroner årlig, ifølge Tax Justice Network. Det er bred enighet om at slik kapitalflukt

er et problem, siden de tapte skattepengene kunne blitt brukt til viktige formål som utvikling, helse og utdanning.

Relativt sett går kapitalflukt hardest ut over lavinntektsland siden de i utgangspunktet har lavere skatteinntekter. I land som Norge tjener staten mye på inntektskatt, men det er vanskeligere i land der store deler av befolkningen lever i fattigdom. Hvis folk tjener lite, tjener også staten lite. Dette er én av flere faktorer som gjør at lavinntektsland ofte er mer avhengige av den skatten de får fra multinasjonale selskaper enn rike land. Dermed blir de også derfor hardest rammet når disse selskapene unngår å betale.

Det er likevel stor uenighet om hvordan vi skal få bukt med kapitalflukt. Et av de viktigste løsningsforslagene er enhetlig skattlegging, som Changemaker hadde hovedtemakampanje om i 2017. Det er et skattesystem hvor man beskatter hele selskapet som én enhet, istedenfor at hvert datterselskap beskattes hver for seg. Denne løsningen er likevel omdiskutert fordi det er uenighet om hvordan man skal fordele skatteinntektene mellom de landene selskapene har virksomhet i eller hvor de har forbrukere. Noen mener at man skal fokusere på landene der hvor selskapenes varer selges. Dette vil være best for høyninntektsland som Norge, der

R SKJE I FN

Anine Sollien Pedersen
er leder for politisk
utvalg for gjeld og
kapitaflukt

det bor flest forbrukere. Andre, deriblant Changemaker, mener at også landene der råvareutvinning og produksjonen av varene foregår, skal få skatteinntekter under enhetlig skattlegging.

Den niende oktober la OECD frem sitt forslag til reform av de internasjonale skattereglene. Forslaget har fått mye kritikk, både fordi man forutser at det vil ha begrenset effekt på de store summene som overflyttes til skatteparadis årlig, men også for å ikke ta nok høyde for lav- og mellominntektslands interesser. Mye av grunnen til det er at OECD har valgt å fokusere på forbruk fremfor produksjon og utvinning, og forslaget vil dermed

fortrinnsvis være fordelaktig for høyinntektsland. OECDs forslag er til liten hjelp for lavinntektsland, altså de landene som rammes hardest av kapitalflukt.

Et av hovedproblemene med de internasjonale forhandlingene om skatt er at de foregår i OECD. OECD ikke er riktig plattform, da medlemslandene stort sett er rike høyinntektsland. Reformforslaget fra OECD gagnar derfor disse landene, uten at det hjelper lavinntektsland i det hele tatt. Changemaker mener derfor at forhandlingene heller burde foregå i FN, der alle land er representert. For å få til rettferdig skattlegging, må reformen komme fra et mer rettferdig forum.

ORDFORKLARINGER

OECD: Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling. Mellomstatlig organisasjon som jobber med å utarbeide internasjonal økonomisk politikk. Medlemslandene er hovedsakelig høyinntektsland.

Datterselskap: Et underselskap som eies av et større selskap. For eksempel er Coca-Cola Norge et datterselskap under moderselskapet Coca-Cola. Datterselskaper regnes som egne, uavhengige selskaper, selv om de i virkeligheten er en del av moderselskapet.

Skatteparadis: Land eller område med lav eller ingen skatt og ofte mye hemmelighet. Når selskaper flytter overskuddet sitt hit, unngår de å betale skatt. Eksempler på skatteparadiser er Sveits, Luxembourg og Cayman-øyene.

LEDEREN

KJÆRE CHANGEMAKERE!

Nok et år går mot slutten, og snart lukker vi 2019 kapittelet. Og for et år vi har lagt bak oss! Vi har stanset nye lisenser til Saudi-Arabia, vi har arrangert skolestreiker over hele Norge, vi har delt ut gode nyheter og ikke minst har vi satt klimafordrevne sine rettigheter på agendaen.

Changemaker har alltid vært opptatt av å gi gode handlingsalternativ. Både i politikken vår, men også gjennom arenaene vi skaper for ungdomsengasjement. Skolestreikene er prakteksempelen på hvordan ungdom kan bli en sentral aktør i den offentlige debatten.

På samme tid har også det siste året vist oss at ikke ord alltid blir til handling. Regjeringen sier at de prioriterer klima, men de gjør langt ifra nok. Istedenfor ser vi hvordan voksne mennesker føler seg så truet av ungdomsengasjement at de må ty til retorikk om hjernevasking og skjulte agendaer.

Og her har vi bare en ting å si; ungdommen er ikke manipulert, vi har bare klart å samle oss om en felles sak, og det skremmer livet av de på toppen. Og det er nettopp det ungdomsengasjement skal gjøre - utfordre de som sitter så komfortabelt med makten.

Så jeg vil bare si tusen takk for et fantastisk år med aktivisme og verdensendring. Nå skal vi alle ta et pust i bakken, samle kreftene, og være sammen med mennesker vi er glad i. Så sees vi igjen i 2020, med nye krefter, klare for å gjøre verden enda litt mer rettferdig! Klart vi kan!

Embla Regine Mathisen,
Leder i Changemaker

NÅ ER DET HENNES TUR!

Årets største dugnad hvor målet er at alle de 2,3 millioner husstandene i Norge skal få muligheten til å gi sin støtte, fant sted 20. Oktober. I år fikk TV-aksjonen inn i overkant av 225 millioner og inntektene gikk til CARE Norge.

TEKST Magnus Heier **FOTO** Art of Photography/Anton

Magnus Heier
er skribent for
Changemaker.

For nøyaktig ti år siden hadde CARE Norge sin første TV-aksjon, hvor det ble samlet inn hele 194 millioner kroner som gikk til arbeid for kvinners rettigheter i utsatte og sårbare deler av verden.

I år ønsker de derimot å rette inntektene på fattige kvinners arbeidsrettigheter, slik at de skal ha mulighet til å tjene sine egne penger, som deretter vil åpne for nye muligheter til å bygge sine egne og uavhengige liv og karrierer. Pengene vil også gå til å lære kvinner å tjene, spare og låne penger på en fornuftig måte.

Målet er å gjøre 400 000 kvinner i utsatte verdensdeler uavhengige og selvstendige.

"Nå er det hennes tur!", stod det på CARE Norge sine nettsider i forkant av aksjonen. Dette var aksjonens motto.

SJEF OVER EGEN KROPP!

CARE Norge ble stiftet 17. juni 2010 og baserer arbeidet sitt i Myanmar, Burundi, Kongo, Sri Lanka, Niger, Uganda, Tanzania, Mali, Rwanda og Afghanistan.

Der jobbes det hardt med å redusere, og helst fjerne psykisk, fysisk og seksualisert vold mot kvinner.

I tillegg til at de jobber sterkt for kvin-

ners rettigheter, er det også en hjertesak at kvinnene skal få sine stemmer hørt.

STERKE RESULTATER

CARE Norge fortalte i deres søknad til TV-aksjonen 2019 om deres møte med en ung kvinne i 20-årene fra Burundi.

Hun hadde akkurat mistet sin far og denne tunge kampen ble dessverre enda tyngre da moren hadde så dårlig råd at barna verken kunne bli sendt til skolen, eller ut for å handle. Men når den unge damen fylte 20, meldte hun seg på et av CARE sine spare- og lånegrupper. Dette ble hennes første steg på en lang og spennende reise.

CARE har fokusert på å lære unge kvinner det grunnleggende innen regning og økonomi. Etter dette kurset tok den unge kvinnen opp et lån til å kjøpe bananer, for å deretter selge de. Hun ønsket å utvikle seg mer og meldte seg opp på enda et kurs fra CARE, denne gangen var det entreprenørskap og likestilling som stod på timeplanen. Kurset ga henne nye kunnskaper som hun raskt tok i bruk. Hun ville starte en egen sykkeltaxi-bedrift, til tross for at det som oftest er menn som er taxi-sjåfører i Burundi. Taxi-bedriften hennes

har i dag blitt et populært tilbud spesielt blant kvinner, da de føler større trygghet av å ha en kvinnelig sjåfør.

På kort tid og med riktig kunnskap har kvinnen fått mulighet til å endre eget liv og driver i dag salg av bananer og en taxi-bedrift. Med CARE sitt bidrag har det blitt lettere for kvinner å skape egne muligheter og bidra til egen utvikling.

DYPE RØTTER

CARE Norge er et datterselskap av CARE International. Deres historie strekker seg helt tilbake til 27. November 1945. Etter slutten på 2. verdenskrig ble hjelpeorganisasjonen opprettet av 22 forskjellige nordamerikanske organisasjoner. Hensikten var å bistå Europa i etterkrigstiden. Norge mottok omtrent 300 000 pakker med ikke bare mat og klær, men også bøker og leker fra CARE. CARE har vært et symbol på medfølelse og medmenneskelighet siden den gang.

Etter at store deler av Europa klarte å reise seg igjen etter de enorme skadene påført av krigen, rettet CARE nesen mot trengende, svake og utsatte deler av verden, for å tilby en hjelpende hånd.

ENKLE OPPSKRIFTER FOR EN VEGANSK HØYTID

Første år med kjøttfri jul, veganer på femte året eller bare ønsker å spise noe annet enn alt kjøtt som blir servert i jula? I en høytid der store kjøttmiddager tradisjonelt er i fokus kan det virke skummelt å prøve noe annet.

TEKST & FOTO Frida Jøraholmen Andresen

En klassiker når det kommer til kjøttfri julemiddag er nøttestek, noe som kan virke som en lang og vanskelig prosess. Jeg inspirere med noen nye og enkle ideer som kan skape økt kreativitet rundt den tradisjonsrike middagen.

SOPPSTUING

Soppstuing er et fantastisk tilbehør som kanskje ikke er like vanlig rundt juletider. Kombinert med poteter, rødkål og surkål, som selvfølgelig også er vegansk, topper denne virkelig julemiddagens tilbehør.

INGREDIENSER

400 gram sopp (champignon er mest tilgjengelig både å finne og med tanke på pris, men ønsker du en mer spennende stuing kan kantarell eller annen sopp også brukes)

3 sjarlottøk
2 fedd hvitløk
2 ss melkefritt smør
2 ss hvetemel
2 ss soyasaus
1 boks melkefri matfete
2 ss melkefri rømme (kan sløyfes)
Salt
Pepper

FREMANGSMÅTE

1. Sopp, hvitløk og løk freses i smør på middels sterk varme.
2. Når en del av vesken har sluppet, ca. 5 minutter, kan du helle melet over. Bland det godt inn.
3. Spe så med fløten, la det koke opp og putre i 5-10 min.
4. Tilsett eventuelt rømmen og smak til med salt, pepper og soyasaus.

*hvis du ønsker å jukse litt er det også mulig å kjøpe TORO peppersaus. Da trenger du kun å frese sopp, hvitløk og løk i smør og så følge fremgangsmåten på pakken.

‘BØNNEKAKER’

“Vegisterkaker” er en annen klassiker når det kommer til vegetarisk julemat. Et kjøttkake-lignende alternativ som krever litt mindre koking er laget på bønner, men som også kan gjøres mer avansert hvis man ønsker det.

INGREDIENSER

400 g kidneybønner
En løk
1 ss malt spisskummen
1 ss paprikapulver
2 ts muskatt
2 ts salt
1 ts bakepulver
1 ts natron
2 ss potetmel, mer ved behov

FREMANGSMÅTE

1. Skyll bønnene godt.
2. Putt bønnene og tørrvarene sammen i en bolle og stavmiks. Dryss mer potetmel over hvis du ønsker en fastere deig
3. La den hvile i 15 min
4. Varm olje i en stekepanne. Bruk en spiseskje eller større skje til å forme de ettersom du ønsker mindre “boller” eller større “kaker”.
5. Stek til gyllenbrune på begge sider og legg de på en tallerken med tørkepapir for å ta bort noe av oljen.

ROTMOS

Rotmos er en klassiker for noen som tilhører i julen. Denne kan med veldig enkle grep gjøres vegansk. En ganske stor oppskrift, så her kan du dele med resten av familien.

INGREDIENSER

1 kg rotgrønnsaker (gulrot, kålrot, sellerirot, pastinakk og jordskokk, eller noen av de)
1 dl melkefri fløte eller rømme
2 ss melkefritt smør
Salt
Pepper

FREMANGSMÅTE

1. Skrell og kutt grønnsakene opp i jevnt store biter (jo mindre biter, jo kortere koketid).
2. Legg alle i en kjele og tilsett vann til det dekker grønnsakene og en klype salt.
3. Grønnsakene er ferdige når du lett kan stikke en gaffel gjennom de (sjekk underveis).
4. Hell av vannet.
5. Tilsett fløte/rømme og smør og mos med en potetstapper eller stavmikser.
6. Smak til med salt og pepper.

Hvis du ønsker dessert er julefavoritten, riskrem, enkel å veganisere. Kok risgrøt på valgfri plantemelk og pisk krem av melkefri kremfløte. Topp med valgfri bærsaas og nyt!

Panelsamtale med Marianne Hansen, Per Skorge og Arnodd Håpnæs ledet av Kristin Alme.

Innledning holdt av Marianne Hansen, WWF.

FROKOST & KLIMAPOLITIKK

Er skoghogst og bioenergi fra skog et klimavennlig alternativ? Eller burde vi verne skogen som den er og bevare det biologiske mangfoldet?

TEKST Anna Thylén **FOTO** Ingrid Navjord

Dette er spørsmålene Changemaker Oslo Student la til grunn da vi inviterte til en frokostsamtale om sammenhengen mellom skog og klima. Det var veldig godt oppmøte på arrangementet. Alle som kom fikk deilig frokost bestående av yoghurt, wraps, frukt, kaffe og juice.

Under samtalen hadde vi med oss tre paneldeltagere: Marianne Hansen fra WWF, Per Skorge fra Skogeierforbundet og Arnodd Håpnæs fra Naturvernforbundet. Kristin Alme stilte som ordstyrer på vegne av studentlaget, og gjorde en

formidabel jobb med å få fram krysningspunktet mellom de ulike perspektivene.

Per Skorge og Arnodd Håpnæs var grunnleggende uenige i hva bærekraftig bruk av skogen innebar. Den første argumenterte for at skogen er en klimanøytral ressurs som bør benyttes mer som byggemateriale og biobrensel, mens den andre argumenterte for at skogens kapasitet til å binde CO₂ bør prioriteres og at mer skog derfor bør vernes. Hvorvidt skog var en klimanøytral ressurs ble heftig diskutert, men Marianne Hansen etablerte

at biobrensel av skog først er klimanøytralt etter 80-100 år når nye trær har vokst fram på hogstplassen.

Balansen mellom vern og bruk av skog er kompleks, men frokostsamtalen har gitt oss et bedre grunnlag for å ta et standpunkt i debatten: Ny kunnskap og kanskje noen nye funderinger.

Ingrid Navjord
er leder i Oslo Student.

Anna Thylén
er sosiale medier ansvarlig i Oslo Student.

Her finner du alle aktive lokalgrupper
i Changemaker. Hvis du starter en
gruppe eller forandrer adresse, send en
e-post til camilla@changemaker.no

Changemaker Kristiansund
v/Thomas Lyder
E-post: kristiansund@changemaker.no

Changemaker Lillehammer
v/Ronja Thylen
E-post: rthylen@gmail.com

Changemaker Volda
v/Astrid Elise Barmen
E-post: volda@changemaker.no

Changemaker Toten
v/Fia Fredrikke Heimdal
E-post: toten@changemaker.no

Changemaker Bergen Student
v/Vilde Paulsen
E-post: bergen.student@changemaker.no

Changemaker Oslo Ung
Er du under 18 år, og har lyst til
å starte lokallag i Oslo?

Changemaker Stavanger Ung
(Under oppstart)

Changemaker Oslo Student
v/Ingrid Steen Navjord
E-post: oslo.student@changemaker.no

Changemaker Ås Student
v/Eirin Landsem
E-post: aas.student@changemaker.no

Changemaker Stavanger Konfirmant
(Under oppstart)

Changemaker Sarpsborg
v/Eira Sture
E-post: sarpsborg@changemaker.no

NYTT ÅR, FLERE MULIGHETER

2019 er nesten over. Ønsket om handling har vært større enn på mange år, likevel kan vi fort miste motet når vi ser alle de kampene som står igjen for å kjempes. Men det er grunn til å holde engasjementet oppe når man ser alt som man har fått til i år. Og enda større grunn til å ha troen på alt det som skal nåes i 2020.

TEKST Frida Jøraholmen Andresen

Klima og miljø er kanskje det som har fått mest plass av engasjement blant ungdom i år. Jeg tror absolutt den bevegelsen som har blitt startet i 2019 er noe vi vil huske å som vil skape varige endringer. Ikke bare var det 40 000 ungdom som streiket i Norge, men bevegelsen har spredt seg til ungdom over hele verden. I statsbudsjettet har Norge økt klimafinansieringen. Changemaker me-

ner at økningen er langt ifra nok. Norge har endelig holdt løftet, etter fem år, og doblet innskuddet til FNs grønne klimafond. Og viktigst av alt gir Norge penger til tilpasningstiltak, slik at land som har minst skyld i klimaendringene kan tilpasse seg den nye klimavirkeligheten. Derfor er vårt ønske for 2020 at Norge oppjusterer sitt klimamål for utslippskutt innen 2030 til minst 53%.

Innenfor fred har Changemaker jobbet mye med våpeneksport. Stadig flere politikere lytter og stiller kritiske spørsmål ved Norges eksport av krigsmateriell. Under behandlingen av eksportkontrollmeldingen i starten av året kom dette tydelig frem. Utenriksdepartementet har vist at de ønsker å ta hensyn til at Norge ikke skal bidra til autoritære staters krigsføring, blant annet ved å stanse utsendelsen av nye lisenser for eksport ved Tyrkias invasjon av Syria. For 2020 har vi store ønsker vi nye retningslinjer eller en strengere tolkning av dagens regler, slik at Norge i fremtiden ikke selger våpen til undertrykkende autoritære regimer.

I nyhetsbilde må man være litt ekstra oppmerksom for å få med sakene om gjeld og kapital. Et positivt frem-skrutt ved at OECD endelig har lagt frem

et endringsforslag av de internasjonale skattereglene. Likevel er dette langt fra bra nok, fordelene ved endringene er urettferdig fordelt. Det er for eksempel først og fremst fordelaktig for land med allerede sterke økonomier. For 2020 ønsker vi at prosessen skal være mer inkluderende.

Mye positivt har skjedd med internasjonal handel. Det mest positive er kanskje at det er opprettet en afrikanske frihandelsavtale (AfCFTA). Av det Changemaker har jobbet med er nok det at regjeringen har vedtatt å utarbeide en moderne slaveri-lov i regjeringsplattformen. Noe som gir gode håp for fremtiden. Kanskje vi allerede i 2020 ser at vi får menneskerettighetslov for næringslivet.

Hvert år ser vi store fremskritt innenfor global helse. Både nedgang i barnedødelighet, bedre helsetilbud for mødre og økt tilbud om vaksinasjon fører til utvikling. Dessverre ser vi en mer negativ utvikling innenfor seksuelle og reproduktive rettigheter. Flere land går tilbake på rettigheter for homofile og USA har innført "the Global Gag Rule", derfor blir dette viktig å jobbe med videre i 2020.

Godt nytt og mulighetsfylt år!

OPPSLAGSTAVLA

VERV EN VENN!

Har du venner, klassekamerater, kjæreste eller andre mellom 13 og 30 år som ønsker seg en mer rettferdig verden? Ønsker du deg kule premier? Verv dem til Changemaker, da vel!

Alt du trenger å gjøre er å:

- Få vedkommende til å sende «Changemaker+vervet av: person» til 2380.
- Medlemsskapet på 50 kroner trekkes fra telefonregningen, og vedkommende mottar velkomstpakke i posten etter kort tid.

Mer informasjon finner du på changemaker.no/verve

SUDOKU

Trenger du en liten pause fra eksamenslesingen?

Hva med å løse en liten sudoku?

Oppgaven går ut på å plassere sifrene 1 til 9 slik at alle de loddrette og vannrette radene inneholder sifrene 1 til 9 en gang (slik at også hver 3×3-boks inneholder alle sifrene én gang)

5	3			7				
6			1	9	5			
	9	8					6	
8				2				3
4			8		3			1
7				6				6
	6					2	8	
			4	1	9			5
				8			7	9

Returadresse:
Changemaker
Kirkens Nødhjelp
Pb. 7100
St. Olavs Plass
0130 Oslo

Velkommen til ÅRSSAMLING 2020

GLED DEG TIL

...gode diskusjoner
...store spørsmål
...viktige veivalg
...masse god stemning!

Tid: 27. - 29. mars
Sted: Tøyen skole, Oslo

Meld deg på via
<https://bit.ly/2PNOmKk>